

UOT 371

MƏDƏNİ VƏ REGIONAL AMİLLƏRİN ÜMUMİ TƏHSİLƏ TƏSİRİ

Özer ÇAKMAK*

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 1 fevral 2024; çapa qəbul edilmişdir: 3 aprel 2024; online-da çap edilmişdir: 24 may 2024.

Received: 1th of February, 2024; accepted: 3th of April, 2024; published online: 24th of May, 2024.

Açar sözlər: *mədəni amillər, regional amillər, ümumi təhsil, Azərbaycan, Türkiyə*

Giriş

Mədəniyyət amilləri cəmiyyətin mədəni kimliyini təşkil edən və onu digər cəmiyyətlərdən fərqləndirən elementlərdir. Bu amillər cəmiyyətin düşüncə tərzinə, inanclarına, dəyərlərinə, normalarına, adət-ənənələrinə və həyat tərzinə təsir göstərir. Mədəniyyət faktorları dil, din, incəsənət, ədəbiyyat, adət-ənənələr, moda, yemək, musiqi, rəqs və s. kimi cəmiyyətin müxtəlif sahələrində özünü göstərə bilər.

Mədəni amillər insanların düşüncə tərzinə və davranışlarına təsir edən bir çox amilləri əhatə edir. Bu elementlər cəmiyyətin tarixi, coğrafiyası, iqtisadiyyatı, siyasi quruluşu və texnoloji inkişafı kimi müxtəlif amillərlə qarşılıqlı əlaqədə olur. Bundan əlavə, mədəni amillər cəmiyyətin keçmiş təcrübələri, mədəni irsi və digər cəmiyyətlərlə qarşılıqlı əlaqələri vasitəsilə formalaşır. Məsələn, dil bir cəmiyyətin təfəkkür və ünsiyyətinə təsir etdiyi üçün mədəni amildir. Dil cəmiyyətin dəyərlərini, adət-ənənələrini və mədəni ifadəsini əks etdirir. Fərqli dillər fərqli mədəniyyət anlayışlarını və dünyagörüşlərini təmsil edir.

Regional amillər konkret olaraq coğrafi regionun xüsusiyyətlərinə və dinamikasına təsir edən amillərdir. Bu amillər regionun iqtisadi, sosial, siyasi və coğrafi strukturunu formalaşdırır. Regional amillərin bəzi nümunələri vardır. Məsələn, bir bölgənin coğrafi mövqeyi, iqlimi, təbii ehtiyatları, su ehtiyatları, torpaq quruluşu və bitki örtüyü kimi elementlər bölgənin xüsusiyyətlərinə təsir göstərir. Eləcə də dağlıq bölgə kənd təsərrüfatı üçün çətin şəraitə malik ola bilər, bol çayları olan ərazi isə su əsaslı təsərrüfat fəaliyyətinin inkişafı üçün əlverişli ola bilər. Bölgənin iqtisadi strukturu, sənaye infrastrukturunu, işçi qüvvəsi, resurslar və ticarət yolları kimi faktorlar regionun iqtisadi potensialını müəyyən edir. Məsələn, bir bölgənin mədəniyyət, kənd təsərrüfatı, turizm, texnologiya və ya maliyyə kimi müəyyən sektorlara əsaslanan iqtisadiyyatı ola bilər [5, s. 5].

1. Təhsil sistemində tətbiq edilən tədris metodikaları

Mədəni və regional amillər ümumi təhsilə əhəmiyyətli təsir göstərir. Təhsil sistemləri, öyrənmə metodları, kurikulumlar və tədris yanaşmaları kimi elementlər müxtəlif mədəniyyətlər və regionlar arasında çox fərqli ola bilər. Bu fərqlər tələbələrin təhsil təcrübələrinə, öyrənmə proseslərinə və nəticələrinə birbaşa təsir göstərir.

Kurikulum və proqramlar mədəni və regional dəyərlər, ehtiyaclar və prioritetlər ətrafında tərtib edilir. Bir ölkədə yerli mədəniyyətin dəyərləri, tarixi və ənənələri kurikulumun bir hissəsi kimi tədris olunduğu halda, başqa bir ölkədə fərqli mədəni irs vurğulana bilər. Tədris yanaşmaları da mədəniyyətdən və bölgədən asılı olaraq fərqlənə bilər.

* magistrant, Bakı Slavyan Universiteti
e-mail: ozercakmak2535@gmail.com

Müəllim mərkəzli yanaşmanın mənimsənilməsi mədəniyyətlərdə müəllimlərin bilik transferi və rəhbərliyi daha çox ön plana çıxmağa bilər, tələbə mərkəzli yanaşmaya üstünlük verilən mədəniyyətlərdə isə tələbələrin fəal iştirakı və kəşfi ön planda ola bilər.

Dil və ünsiyyət mədəni və regional amillərin mühüm aspektini təşkil edir. Təhsil sistemi yerli dil və dil təhsilindən istifadə əsasında formalaşır. Bəzi bölgələrdə tədris dili yerli dil kimi istifadə olunur, digər bölgələrdə isə milli və ya beynəlxalq dilə üstünlük verilə bilər. Dil cəmiyyətin şəxsiyyətini və mədəni dəyərlərini əks etdirən öyrənmə prosesində mühüm alətə çevrilir.

Sosial normalar və dəyərlər, eyni zamanda mədəni və regional amillərin təhsilə təsirini müəyyən edir. Bu norma və dəyərlər təhsil sistemində öz əksini tapır və tələbələrin davranışında, intizam siyasətində və etik dəyərlərdə əks olunur. Kollektivist cəmiyyətdə sosial məsuliyyət və həmrəylik ön plana çıxdığı halda, fərdiyyətçi cəmiyyətdə fərdi uğur və rəqabət qabiliyyəti daha çox vurğulana bilər [1, s. 23].

Türkiyədə mədəni və regional faktorların ümumi təhsilə bir neçə təsiri var. Bunlardan biri dil və mədəniyyət fərqləridir. Türkiyə müxtəliflik baxımından zəngin bir ölkədir və fərqli dillərə və mədəniyyətlərə malik bir çox icmaya ev sahibliyi edir. Bu, təhsil sistemində təsir edən mühüm amildir. Türk dili rəsmi dil olsa da, müxtəlif bölgələrdəki etnik qruplar öz dillərində danışirlər. Dil və mədəni fərqlər təhsildə dil siyasətini və tədris materiallarını formalaşdırmağa bilər. Digər bir təsir isə coğrafi yerin təsiridir. Türkiyə Avropa və Asiya qitələri arasında strateji mövqeyə malikdir. Bu vəziyyət həm təhsilə, həm də mədəni və iqtisadi qarşılıqlı əlaqələrə təsir göstərir. Coğrafi mövqe Türkiyənin beynəlxalq əlaqələrinə, xarici siyasətinə və qlobal təhsil əlaqələrinə təsir edə bilər.

Tarixi və mədəni irsin rolu da bu təsirlərdən biridir. Türkiyə zəngin tarixi və mədəni irsə malikdir. Müxtəlif sivilizasiyalara ev sahibliyi etməsi təhsil sisteminin məzmununa təsir göstərir. Tarixin və mədəni irsin təhsildə rolu şagirdlərə öz keçmişini dərk etməyə, milli kimliyini yaratmağa və mədəni dəyərlərə sahib olmağa imkan yaradır. Digər bir təsir isə iqtisadi faktorlardır. Türkiyənin iqtisadi vəziyyəti təhsil sistemində birbaşa təsir edir. Təhsilə ayrılan resurslar müəllimlərin keyfiyyətinə, məktəb infrastrukturuna və şagirdlərin sayına təsir göstərə bilər. İqtisadi amillər təhsil imkanlarında bərabərsizliyə və bəzi regionlarda təhsilin keyfiyyətinin aşağı düşməsinə səbəb ola bilər [2, s. 31].

Türkiyədə bu mədəni və regional faktorlar təhsil sistemində müxtəlif formalarda təsir edir. Dil və mədəni fərqlər müxtəlif etnik qruplar üçün təhsildə və tədris materiallarında çoxdillilik siyasətini tələb edə bilər. Coğrafi mövqe Türkiyənin beynəlxalq əlaqələrini və qlobal təhsil əlaqələrini formalaşdırmağa bilər. Tarix və mədəni irs milli kimliyin yaradılmasında və mədəni dəyərlərin təhsilə ötürülməsində mühüm rol oynayır. İqtisadi faktorlar isə təhsildə bərabərsizliyə səbəb olaraq, təhsilin keyfiyyətinə təsir edə bilər. Bu amillərin dərk edilməsi təhsil siyasətinin yaradılması və həyata keçirilməsi prosesində nəzərə alınmalı mühüm məqamdır.

Azərbaycanda da mədəni və regional faktorların ümumi təhsilə bir neçə təsiri var. Bunlardan biri dil və mədəniyyət fərqləridir. Azərbaycan müxtəlif etnik qruplara ev sahibliyi edən ölkədir. Bu, dil və mədəniyyət fərqlərinin təhsil sistemində təsirini göstərir. Azərbaycan dili rəsmi dil olsa da, müxtəlif etnik qruplar öz dillərində danışirlər. Dil və mədəni fərqlər müxtəlif etnik qruplar üçün təhsildə və tədris materiallarında çoxdillilik siyasətini tələb edə bilər. Digər bir təsir isə etnik və regional fərqlərdir. Azərbaycanda müxtəlif etnik qruplar və regional fərqlər mövcuddur. Bunun təhsil sistemində təsiri ola bilər. Etnik və regional fərqlər təhsilin inklüzivliyi, mədəni müxtəliflik və sosial birlik kimi problemlərin həllində mühüm rol oynayır [4, s. 6].

2. Regional faktorların ümumi təhsilə təsiri

Digər bir faktor isə coğrafi yerin təsiridir. Azərbaycan Qafqaz regionunda strateji mövqeyə malikdir. Onun coğrafi yeri təhsil sisteminə və onun məzmununa təsir edə bilər. Bu, həm də qonşu ölkələrlə münasibətlərə və mədəni əlaqələrə təsir göstərir. Coğrafi yer də beynəlxalq əməkdaşlığı və qlobal təhsil əlaqələrini formalaşdırır. Tarixi və mədəni irsin rolu da bu təsirlərdəndir. Azərbaycan zəngin tarixi və mədəni irsə malikdir. Tarix və mədəni irs təhsildə milli kimliyin yaradılması, mədəni dəyərlərin ötürülməsi və şagirdlərin öz keçmişini dərk etməsinə şərait yaratmaq baxımından əhəmiyyətlidir. İqtisadi amillər də əsas təsirlərdəndir. Azərbaycanın iqtisadi vəziyyəti təhsil sisteminə təsir edə bilər. Təhsilə ayrılan vəsait, müəllimlərin ixtisas səviyyəsi, məktəb infrastrukturu və şagirdlərin sayı kimi məsələlər iqtisadi amillərlə bağlıdır. İqtisadi amillər təhsildə imkanların və resursların bölüşdürülməsinin qeyri-bərabərliyinə təsir göstərə bilər.

Azərbaycanda bu mədəni və regional amillər təhsil sisteminə müxtəlif formalarda təsir edə bilər. Dil və mədəni fərqlər etnik qruplar üçün təhsil də və tədris materiallarında çoxdillilik siyasətini tələb edə bilər. Etnik və regional fərqlər inklüzivlik və sosial birləşmədə mühüm rol oynayır. Coğrafi yerləşmə təhsil sisteminin məzmununa və beynəlxalq münasibətlərə təsir etdiyi halda, tarix və mədəni irs milli kimliyin yaradılmasında və mədəni dəyərlərin ötürülməsində təsirli olur. İqtisadi amillər isə təhsildə imkan və resurs bölgüsü bərabərsizliyində mühüm rol oynayır.

Türkiyə və Azərbaycanın təhsil sistemlərində oxşar və fərqli cəhətlər var. Hər iki ölkədə icbari təhsil prosesi mövcuddur və ali təhsildə müxtəlif proqramlar təklif olunur. Bununla belə, onlar proqram məzmunu, dil siyasəti, imtahan sistemləri və tədris metodları kimi sahələrdə fərqlənirlər. Bundan əlavə, hər iki ölkədə mədəni və regional amillər təhsil sistemlərinə təsir göstərir və yerli ehtiyacları ödəmək üçün siyasət dəyişikliklərinə səbəb ola bilər.

Təhsil siyasətinin formalaşmasında və həyata keçirilməsində mədəni və regional amillər mühüm rol oynayır. Mədəni və regional amillərin təhsil siyasətində əks olunmasına dair bəzi nümunələr aşağıdakılardır [3, s. 37]:

Dil siyasətləri: Dil siyasəti cəmiyyətin mədəni və dil müxtəlifliyini əks etdirən və formalaşdıran əsas elementlərdən biridir. Bu siyasətlərə təhsildən tutmuş hökumətin fəaliyyətinə, mediadan ictimai xidmətlərə qədər bir çox sahələrə aid olan linqvistik təlimatlar daxildir. Hər bir cəmiyyət özünəməxsus dil və mədəni mozaikadır. Bu müxtəliflik ölkənin sosial strukturunu zənginləşdirməklə yanaşı, təhsil sisteminin layihələndirilməsi və həyata keçirilməsində ciddi problemlər yaradır. Dil və mədəni fərqlər təhsil siyasətinə dərin təsir göstərir. Çünki təhsil cəmiyyətin mədəni kimliyini qorumaq və inkişaf etdirmək üçün fundamental vasitədir. Buna görə də, təhsil siyasəti bu müxtəlifliyi dəstəkləmək üçün hazırlanmalıdır.

Bir ölkədə birdən çox rəsmi dil varsa, təhsil sisteminin bu dil müxtəlifliyini əks etdirməsi vacibdir. Çoxdilli təhsil siyasətləri müxtəlif dillərdə təhsil imkanları təmin etməklə tələbələrə öz ana dillərində təhsil almaq imkanı verir. Bu yanaşma tələbələrə öz mədəni və linqvistik kimliklərini qoruyub saxlamağa imkan verir, eyni zamanda onlara digər dilləri öyrənməklə daha geniş ünsiyyət şəbəkəsinə çıxış imkanı verir. Çoxdilli siyasətlər sosial birliyi təşviq etməklə yanaşı, dil azlıqlarının hüquqlarını qoruyur. Azlıqların və yerli xalqların dillərinin qorunması və təbliği mədəni irsin bir hissəsi kimi vacibdir. Bu dillər sadəcə ünsiyyət vasitəsi deyil, cəmiyyətin tarixini, adət-ənənələrini, dünyagörüşünü daşıyır. Təhsil siyasəti bu dillərin tədrisini dəstəkləmək və təşviq etməklə bu dil irsinin gələcək nəsillərə ötürülməsini təmin etməlidir. Azlıqlar və yerli dillər üçün təhsil proqramları bu dillərin sağ qalmasına, eləcə də bu dillərdə danışan icmaların sosial-iqtisadi inkişafına töhfə verə bilər.

Kurikulum və proqramlar: Kurikulum və proqramların tərtibi təhsil sisteminin təməl daşlarından biridir və ölkənin dəyərlərinin, biliyinin və mədəniyyətinin gələcək nəsillərə çatdırılmasının əsas yollarından biri kimi çıxış edir. Mədəni və regional amillər kurikulum və proqramların müəyyən edilməsində, təhsilin daha mənalı və aktual olmasında təsirli olur. Bu yanaşma tələbələrə həm yerli, həm də qlobal kontekstdə özlərini ifadə etməyə və anlamağa imkan verir. Kurikulum və proqramlar tarix, coğrafiya və mədəni irs kimi mövzuları əhatə etməklə yerli mədəniyyəti və tarixi məlumatlılığı əks etdirməlidir. Məsələn, bir bölgənin tarixinə, yerli qəhrəmanlarına və mühüm tarixi yerlərə xas olan hadisələr tələbələrin öz kökləri ilə əlaqə saxlamasına kömək etmək üçün təhsil məzmununa daxil edilə bilər. Bu tip məzmun tələbələrə keçmişləri ilə əlaqə yaratmaq və onları formalaşdıran amilləri anlamaq imkanını verir.

Kurikulum məzmununun və tədris materiallarının regional xüsusiyyətlərə və ehtiyacları uyğunlaşdırılması təhsilin effektivliyini artırmağa imkan verir. Regional ehtiyaclar iqtisadi struktur, ətraf mühit şəraiti və sosial dəyərlər kimi amillər əsasında müəyyən edilə bilər. Məsələn, bir sahil qəsəbəsində təhsil alan tələbələr üçün kurikulumda dəniz biologiyası və dəniz tarixi daha çox vurğulana bilər. Eynilə, kənd təsərrüfatının vacib olduğu bir bölgədə davamlı əkinçilik texnikası və bitki elmi daha çox önə çıxmağa imkan verir. Tədris materiallarının lokallaşdırılması tələbələrə tədris materialları ilə daha yaxşı əlaqə yaratmağa imkan verir. Yerli dillərdə və dialektlərdə hazırlanmış dərsliklər, hekayə kitabları və digər tədris materialları tələbələrə həm dili daha yaxşı başa düşməyə, həm də tədris prosesinə daha çox maraq göstərməyə imkan verir. Bundan əlavə, yerli rəssamların, yazıçıların və alimlərin əsərlərinin kurikulumuna daxil edilməsi tələbələrə yerli mədəni irsin zənginliyini və müxtəlifliyini kəşf etmək imkanını verir.

Təhsil metodları və yanaşmaları: Təhsil metodlarının və yanaşmalarının tərtibində mədəni və regional fərqlərin nəzərə alınması təhsil prosesini zənginləşdirir və hər bir şagirdin öz potensialından ən yaxşı şəkildə istifadə etməsinə təmin edir. Mədəni həssaslıq müəllimlər üçün tələbələrin müxtəlifliyini anlamaq və hər birinin ehtiyaclarına uyğun strategiyalar hazırlamaq üçün vacibdir. Müxtəliflik və inklüzivliyə əsaslanan yanaşma tələbələrə kurs materiallarında və fəaliyyətlərdə fəal iştirak etməyə həvəsləndirir. Bu yanaşma tələbələrə öz mədəni mənşəyinə və fərdi təcrübələrinə əsaslanaraq öyrənməyə imkan verir. Müəllimlər müxtəlif mədəni perspektivləri dərs planlarına inteqrasiya etməklə tələbələrə daha geniş perspektiv təklif edə bilərlər.

İnteraktiv təhsil şagirdlərin təhsil prosesində fəal iştirakına və bir-biri ilə ünsiyyət qurmasına imkan verən bir üsuldur. Müzakirə qrupları, qrup layihələri və sinifdaxili fəaliyyətlər tələbələrə bir-birindən öyrənməyə imkan verir, eyni zamanda müxtəlif mədəni perspektivlərin paylaşılmasını və anlaşılmasını təşviq edir. Bu cür yanaşmalar tələbələrdə tənqidi düşünmə, problem həll etmə və əməkdaşlıq bacarıqlarını inkişaf etdirməyə kömək edir. Təcrübəli təhsil öyrənməni real dünya təcrübələri ilə birləşdirən bir yanaşmadır. Sahə tədqiqatları, təcrübə və xidmət öyrənmə layihələri tələbələrə nəzəri bilikləri təcrübə ilə birləşdirməyə imkan verir. Bu cür yanaşmalar tələbələrə regional və mədəni müxtəlifliyi daha yaxından yaşamağa və öyrəndiklərini real dünya kontekstində tətbiq etməyə imkan verir. Multikultural təhsil tədris materiallarında və kurs məzmununda müxtəlif mədəni perspektivlərin və dəyərlərin tanınması və qiymətləndirilməsi təcrübəsidir. Müəllimlər müxtəlif mədəniyyətlərdən nümunələr, hadisələr və ssenarilərdən istifadə etməklə şagirdlərə müxtəlif həyat tərzlərini, inancları və dəyərləri anlamağa kömək edə bilər. Multikultural təhsil tələbələr arasında qarşılıqlı hörmət və anlaşmanın inkişafına kömək edir.

Müəllimlərin hazırlığı və peşəkar inkişafı: Müəllim hazırlığı və peşəkar inkişafı təhsilin keyfiyyətinə birbaşa təsir edən mühüm amillərdir. Mədəni və regional faktorların bu təhsillərə inteqrasiyası müəllimlərə müxtəlif təbəqələrdən olan tələbələrlə səmərəli ünsiyyət qurmağa və onları öyrətməyə imkan verir. Bu proses müəllimləri mədəni müxtəlifliyə

həssas olmağa və multikultural təhsil strategiyalarını uğurla həyata keçirməyə təşviq edir. Müəllim təhsili proqramlarında mədəni müxtəlifliyə dair kursların və seminarların təklif edilməsi müəllimlərə müxtəlif mədəni fonlardan olan tələbələr üçün anlayış və empatiya inkişaf etdirməyə kömək edir. Bu cür proqramlar müəllimlərə öz mədəni qərzələrindən xəbərdar olmağa və tələbələrlə daha effektiv ünsiyyət qurmaq üçün lazım olan bacarıqları əldə etməyə imkan verir. Mədəni müxtəliflik üzrə təlim müəllimlərə sinif mühitini hamı üçün əhatəli və dəstəkləyici etməyə kömək edir.

Müəllim təhsili proqramları multikultural təhsil strategiyalarına diqqət yetirməli, müəllimlərə müxtəlif mədəni və regional kontekstlərdə necə dərs keçməyi öyrətməlidir. Bu strategiyalar müəllimləri müxtəlif mədəni fonlardan olan tələbələri əhatə etmək və onların öyrənmə ehtiyaclarını ödəmək üçün lazımı vasitələrlə təmin edir. Multikultural təhsil strategiyalarına sinif fəaliyyətinin, təlimat materiallarının və qiymətləndirmə metodlarının şaxələndirilməsi daxildir. Müəllimlərin peşəkarlığının artırılması birdəfəlik təlimlə məhdudlaşmamalıdır. Davamlı təlim və təkmilləşdirmə müəllimlərin özlərini daim yeniləmələrini və təhsil sahəsindəki yeniliklərlə ayaqlaşmalarını təmin edir. Konfranslar, seminarlar və onlayn kurslar kimi davamlı təhsil imkanları müəllimlərə mədəni müxtəliflik və multikultural təhsil sahəsində bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirməyə imkan verir. O həmçinin fikir mübadiləsi aparmaq və ən yaxşı təcrübələri həmkarları ilə bölüşmək üçün platformalar təqdim edir. Müəllimlərin təhsili və peşəkar inkişafı proqramları müəllimlərin öz regionlarının mədəni və sosial dinamikasına uyğun təlim keçməsinə təmin etmək üçün regional amilləri nəzərə almalıdır. Bu, müəllimlərin regional müxtəlifliyi ilə bağlıdır.

Mədəni və regional amillər təhsil siyasətinin müxtəliflik, inklüzivlik və yerlilik prinsipinə uyğun formalaşmasını təmin edir. Bu amillərin siyasətlərdə əks olunması tələbələrin mədəni kimliklərini gücləndirmək, yerli dəyərlərə malik olmaq və sosial birliyi təmin etmək məqsədi daşıyan təhsil sistemlərinin yaradılmasına kömək edir [4, s. 51].

Cədvəl 1

Mədəni və regional faktorların ümumi təhsilə təsirinə dair bəzi nümunələr cədvəli

Amillər	Təsirlər
<i>Dil və mədəniyyət</i>	Təhsil məzmununun yerli dil və mədəniyyətə uyğun tərtib edilməsi tələbələrin anlama və öyrənmə proseslərinə töhfə verə bilər.
<i>Dini və sadıq amillər</i>	Bəzi bölgələrdə dini təhsil və ya dəyərlər təhsil sistemində mühüm yer tuta bilər. Şagirdlərin dini inanclarına uyğun təhsil imkanları təmin edilə bilər.
<i>İqtisadi şərait</i>	İqtisadi vəziyyət təhsil resurslarına çıxışa təsir göstərə bilər. Yüksək gəlirli ərazilər daha çox təhsil resurslarına və daha yaxşı təhsil infrastrukturuna malik olurlar.
<i>Coğrafi yer</i>	Kənd və ya ucqar ərazilərdə təhsil resursları və nəqliyyat məhdud ola bilər ki, bu da təhsil imkanlarına təsir edə bilər.
<i>Sosial və ailə dəyərləri</i>	Cəmiyyətin ümumi dəyərləri və ailələrin təhsilə verdiyi əhəmiyyət şagirdlərin təhsilə olan marağına və motivasiyasına təsir edə bilər.
<i>Sosial-mədəni normalar</i>	Cəmiyyətin gözləntiləri tələbələrin təhsil məqsədlərinə təsir edə bilər. Bəzi bölgələrdə peşə hazırlığına daha çox diqqət yetirilir, digərlərində isə akademik təhsil daha vacib ola bilər.

Nəticə

Mədəni və regional amillər ümumi təhsilə həlledici təsir göstərir. Bu amillər tədrisin məzmununa, dil və ünsiyyətə, təhsil yanaşmalarına, təhsil sistemlərinə və müəllim-şagird münasibətlərinə təsir göstərir. Hər bir mədəniyyətin və bölgənin öz dəyərləri, inancları və prioritetləri var və bu, təhsil anlayışını formalaşdırır.

Bu təsirlər təhsil sistemlərinin müxtəlifliyini əks etdirsə də, bəzi problemlər də yarada bilər. Müxtəlif mədəniyyətlər arasında anlaşma və harmoniyanın inkişaf etdirilməsi təhsil siyasətlərinin və təcrübələrinin işlənilib hazırlanmasında vacibdir. Təhsil sisteminin və yanaşmaların mədəni və regional kontekstlərə uyğunluğu tələbələrin təhsildən maksimum nəticə əldə etmələrini təmin edir.

Müəllim və təhsil işçilərinin mədəni şüurluluğu, həssaslığı mədəni və regional müxtəlifliyi qəbul etmək və təhsili daha inklüziv etmək üçün vacibdir. Mədəni fərqlərin və müxtəlifliyin təhsil prosesinə daxil edilməsi tələbələrin özlərini ifadə etmələrinə, öz şəxsiyyətlərini inkişaf etdirmələrinə və müxtəlif perspektivlərdən düşünməyi öyrənmələrinə kömək edir.

Nəticə etibarilə, mədəni və regional amillərin ümumi təhsilə təsiri mürəkkəb və çoxşaxəlidir. Bu amilləri başa düşmək və qiymətləndirmək daha effektiv və ədalətli təhsil sistemi və öyrənmə mühiti istiqamətində addımlar atmaq üçün vacibdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Əhmədov Z. Azərbaycanca təhsil islahatı: problemlər və perspektivlər // Beynəlxalq Təhsil Tədqiqatları, 2016, 9 (2), s.1-10
2. Aker S. Türkiyə'de Eğitim ve Etnik Kimlikler. Ankara: Phoenix Yayınevi, 2012, 121 s.
3. Özgen E. Türkçe Öğretiminde Kültürel Faktörler. İstanbul: Çok Dilli Yayınevi, 2014, 41 s.
4. Yılmaz K. ve Öztürk M. Eğitimde Kültürel ve Etnik Çeşitlilik: Türkiye ve Azerbaycan'ın Karşılaştırmalı Analizi. Avrupa Eğitim Çalışmaları Dergisi, 2019, 76 s.
5. Hall C.M. and Page S.J. Geography of Tourism and Recreation: Environment, and Space. Routledge, 2014, 87 pp.

Резюме

Озер Чакмак

Влияние культурных и региональных факторов на общее образование

Влияние культурных и региональных факторов на образование достаточно широко и разнообразно. Образование – это не только информация, преподаваемая в школах, но и инструмент, помогающий человеку понять свое место и роль в обществе. Культура и география могут напрямую влиять на то, как формируются системы образования, как учатся учащиеся и как преподают учителя. Понимание роли этих факторов в образовании может помочь нам найти способы обеспечить более справедливое и эффективное образование для каждого учащегося.

Понимание этого влияния на образование дает педагогам и политикам в области образования важную информацию о предоставлении инструментов и методов, необходимых для того, чтобы каждый ребенок мог полностью раскрыть свой потенциал. Это имеет решающее значение для понимания того, как мы можем лучше обслуживать студентов из разных культур и регионов, особенно в нашем глобализированном мире.

Турция и Азербайджан являются соседними странами, имеющими исторические и культурные связи. Обе страны расположены на перекрестке Ближнего Востока и Центральной Азии и имеют схожие культурные и региональные факторы. Эти факторы могут оказывать существенное влияние на системы общего образования.

Культурные и региональные факторы включают такие элементы страны, как язык, история, география, культурное наследие и экономическая ситуация. Эти факторы могут оказывать влияние на формирование образовательных систем и образовательного опыта учащихся. Языковые и культурные различия могут формировать языковые навыки и культурную самобытность учащихся. Географическое положение может влиять на образовательную политику и изучаемый контент. История и культурное наследие могут стать основой для понимания учащимися своей местной и национальной идентичности. Экономические факторы могут быть эффективными в таких областях, как доступ к образованию, качество образования и распределение ресурсов.

В данной статье ставится цель изучить влияние культурных и региональных факторов на общее образование в Турции и Азербайджане. Будут подробно рассмотрены важные факторы, такие как языковые и культурные различия в обеих странах, влияние географического положения, роль истории и культурного наследия, а также экономические факторы. Кроме того, будут изучены системы образования и образовательная политика обеих стран, и будет освещено, как культурные и региональные факторы отражаются в этих областях.

Ключевые слова: культурные факторы, региональные факторы, общее образование, Азербайджан, Турция

Summary

Özer Çakmak

The Influence of Cultural Andregional Factors on General Education

The influence of cultural and regional factors on education is quite broad and diverse. Education is not only information taught in schools, but also a tool that helps individuals understand their place and role in society. Culture and geography can directly influence how education systems are shaped, how students learn, and how teachers are taught. Understanding the role of these factors in education can help us find ways to provide a more equitable and effective education for every student.

Understanding these effects on education offers educators and educational policy makers important insights into providing the tools and methods needed to enable each child to reach his or her full potential. This is critical to understanding how we can better serve students from diverse cultural and regional backgrounds, especially in our globalized world.

Turkey and Azerbaijan are neighboring countries with historical and cultural ties. Both countries are located at the crossroads of the Middle East and Central Asia and share similar cultural and regional factors. These factors can have a significant impact on general education systems.

Cultural and regional factors include elements of a country such as language, history, geography, cultural heritage and economic situation. These factors can be influential in shaping educational systems and students' educational experiences. Language and cultural differences can shape students' language skills and cultural identities. Geographical location can influence educational policies and the content studied. History and cultural heritage can provide a foundation for students to understand their local and national identity. Economic factors can be effective in areas such as access to education, quality of education and allocation of resources.

This article aims to examine the influence of cultural and regional factors on general education in Turkey and Azerbaijan. Important factors such as language and cultural differences in both countries, the influence of geographical location, the role of history and cultural heritage, and economic factors will be discussed in detail. In addition, the education systems and education policies of both countries will be examined and how cultural and regional factors are reflected in these areas will be highlighted.

Key words: *cultural factors, regional factors, general education, Azerbaijan, Turkey*

Redaksiya heyətinin üzvü p.ü.f.d., dos. Səmədov Oqtay Əlipaşa oğlunun rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.